Säkerhetspolisen

SÄPO

Verksamhetsåret 2003

Säkerhetspolisen

Verksamhets-grenar

- ***Säkerhetsskydd***
  - *Kontroll och rådgivning till myndigheter och företag*
  - *IT-säkerhet*
  - *Teknisk sårbarhet*
  - *Personskydd*
  - *Registerkontroll*
- ***Kontraspionage***
  - *Underrättelseverksamhet*
  - *Icke spridningsfrågor*
- ***Kontraterrorism***
  - *Förebygga våldsdåd med utländska politiska motiv*
  - *Flyktingspionage*
  - *Hotbildsbedömning*
- ***Författningsskydd***
  - *Högerextremism*
  - *Autonoma grupperingar*

Säkerhetspolisen

SÄPO

Verksamhetsåret 2003

Utgivare	Säkerhetspolisen Box 8304 104 20 Stockholm telefon 08 - 401 90 00
Upplaga	mars 2004: 6000 ex
Utformning	RPS Informationsenhet/B. Ankarberg/G. Söderberg
Tryck	Ekblads, Västervik
ISBN	91-89475-22-4

Förord

En återblick på det gångna året, sett från ett Säpo-perspektiv, överskuggas av det tragiska mordet på utrikesminister Anna Lindh i september. Detta dåd innebar ett allvarligt angrepp på de demokratiska värden i vårt samhälle som bland annat Säpo har att värna. Händelsen har medfört ökade krav på såväl kvalificerade hotbildsanalyser som utökat skyddsbehov. Tillsammans med den efter 11 september-attentaten gjorda prioriteringen av verksamheten för terrorismbekämpning, har detta medfört ett mycket ansträngt arbetsläge för berörda enheter inom Säpo.

Världssamfundets gemensamma ansträngningar att bekämpa den internationella terrorismen kommer att fortsätta under överskådlig tid. Stora krav har ställts och kommer även i fortsättningen att ställas på Säpos förmåga att medverka i det omfattande internationella samarbete på terrorismbekämpningens område. I många länder fortsätter debatten kring det dilemma som många regeringar i demokratiska samhällen står inför, att krav på ett effektivt skydd mot terrorism måste vägas mot de inskränkningar i de medborgerliga fri- och rättigheter som detta ofta i sin tur genererar. Det finns en risk att mindre demokratiskt orienterade länder utnyttjar det rådande säkerhetsläget i världen för att få internationell sanktion för att agera mot inhemska oppositionella grupper och organisationer.

Den ytterligare ökade arbetsbelastning som inte bara terrorismbekämpningen utan även personskyddet och verksamheten för hotbildsanalyser berördes av under året har satt fokus på såväl Säpos framtida resursbehov inom dessa områden som på frågor kring arbetsmetoder. Detta är frågeställningar som är föremål för utredning i en nu pågående personskyddsutredning under ledning av förre justitiekanslern Hans Regner. Utredningen ska redovisa sitt resultat under 2004.

I utredningen (SOU 2003:32) Vår beredskap efter den 11 september har ett antal för Säpo viktiga framtidsfrågor varit föremål för analys. Den har i sitt betänkande bl.a. föreslagit att Säpo ska ombildas till en icke-polisiär säkerhetstjänst under regeringen. Betänkandet har

remissbehandlats och frågorna bereds nu inom Regeringskansliet. För Säpo är det väsentligaste emellertid att det sker en renodling av säkerhetstjänstens uppdrag, att ansvarsförhållandena blir tydliga samt att säkerhetstjänsten får ändamålsenliga verktyg för sitt uppdrag och ett regelverk som är anpassat för verksamheten. Frågan om den framtida organisationsformen är i detta sammanhang inte av avgörande betydelse.

Säpo har under 2003 fortsatt ett tidigare inlett förändringsarbete i syfte att anpassa och utveckla Säpos verksamhet för framtiden. Ett antal strategier ska tas fram för att utveckla verksamheten inom särskilt viktiga områden. Arbetet är långsiktigt och kommer att bedrivas även under innevarande år.

Kurt Malmström,
tf Säpochef

Säkerhetspolisens uppgifter m.m.

Säpos uppgifter och ansvarsområde anges i förordningen (1989:773) med instruktion för Rikspolisstyrelsen samt i förordningen (2002:1050) med instruktion för Säkerhetspolisen.

Av dessa framgår att Säpo inom RPS ska leda och bedriva polisverksamhet för att förebygga och avslöja brott mot rikets säkerhet och – även om verksamheten inte avser sådan brottslighet – polisverksamhet i fråga om

- terrorismbekämpning,
- bevaknings- och säkerhetsarbete som avser den centrala statsledningen eller som har samband med statsbesök och liknande händelser samt
- annat personskydd i den utsträckning som RPS bestämmer.

Säpo ska också

- fullgöra de uppgifter som RPS har att utföra enligt säkerhetsskyddslagen (1996:627) och säkerhetsskyddsförordningen (1996:633),
- svara för sådan beredskapsplanering som RPS bestämmer och
- lämna tekniskt biträde åt polisväsendet i den utsträckning som det är lämpligt med hänsyn till verksamhetens art.

För att fullgöra dessa uppgifter arbetar Säpo inom fyra verksamhetsgrenar, författningsskyddet, kontraspionaget och terrorismbekämpningen, som tillsammans utgör säkerhetsunderrättelsetjänsten, samt säkerhetsskyddet, i vilket personskyddet ingår. Vid sidan av dessa finns ett antal stödfunktioner, t.ex. för användning av tekniska hjälpmedel.

Den preventiva uppgiften är den primära. Det innebär att Säpo använder en mycket stor del av sina resurser för säkerhetsskyddets verksamhet. Denna bedrivs mot bakgrund av att statsmakterna ställer omfattande krav på säkerhetsskydd för myndigheter som ingår i totalförsvaret och för leverantörer till dessa myndigheter. Det är myndigheternas och företagens eget ansvar att skapa detta skydd, men Säpo har i uppdrag att biträda dem med råd om hur de ska förfara. Det åligger också Säpo att kontrollera efterlevnaden av meddelade föreskrifter på säkerhetsskyddsområdet.

Målet för säkerhetsskyddet är att skapa förutsättningar för en hög skyddsnivå samt att möjliggöra ingripanden på ett tidigt stadium när förhållanden som kan hota rikets säkerhet kommer fram. Det sker genom rådgivning och utbildning men också genom andra åtgärder, t.ex. teknisk verksamhet och skyddsspaning.

Även inom säkerhetsunderrättelsetjänsten är den preventiva uppgiften den viktigaste. Det innebär att Säpo strävar efter att i första hand ingripa för att förhindra att ett brott begås. Om t.ex. en person är utsatt för risken att bli föremål för underrättelseverksamhet kan Säpo informera denne om vad som pågår, vilket i regel leder till att underrättelseaktiviteten kan hejdas eller på annat sätt omintetgöras. När det gäller terrorhot kan på liknande sätt, genom t.ex. information till dem som hotas och andra åtgärder, hotet avvärjas. Ibland kan också olika typer av information till dem som har anknytning till en säkerhetshotande verksamhet, t.ex. om att Säpo har sin uppmärksamhet riktad mot visst håll eller om innehållet i svensk lagstiftning, vara en tillräcklig åtgärd för att motverka uppkomsten av säkerhetshotande verksamhet.

Om brott mot rikets säkerhet trots allt begås är det Säpo:s uppgift att avslöja detta och vidta åtgärder för att beivra brottet. I många fall innebär det att Säpo ska svara för utredning av brottet. I andra fall ska Säpo svara för den underrättelseinhämtning som behövs, medan det är den öppna polisens uppgift att sköta brottsutredningen. I sådana fall förser Säpo den öppna polisen med den information som underrättelseinhämtningen har lett fram till.

För att förebygga och avslöja brott mot rikets säkerhet behöver Säpo i sin säkerhetsunderrättelsetjänst skaffa sig underrättelser om förhållanden som kan vara av betydelse för rikets yttre och inre säkerhet samt för bekämpningen av terrorism.

Den information som säkerhetsunderrättelsetjänsten inhämtar ska bearbetas och analyseras. En viktig roll i detta arbete spelar en strategisk bedömning av de hot som föreligger mot rikets säkerhet. Denna övergripande hotbildsanalys uppdateras regelbundet och utgår från utvecklingen i Sverige och omvärlden. Analysen utgör också ett av underlagen för Säpo:s årliga verksamhetsplanering. Säpo gör också fortlöpande hotbildsbedömningar på en operativ nivå i syfte att få underlag för beslut om att sätta in motåtgärder i form av t.ex. ingripanden, personskydd eller andra säkerhetsskyddsåtgärder.

Till stöd för den operativa verksamheten har Säpo bl.a. ett centralregister. I den massmediala debatten har många uppfattat detta register som ett belastningsregister. Så är emellertid inte fallet. Det övergripande ändamålet med centralregistret är i stället i första hand att det ska utgöra ett spaningsregister i Säpo:s verksamhet för att förebygga och avslöja brott mot rikets säkerhet och för att bekämpa terrorism. Vid sidan härav utgör registret också underlag för registerkontroll enligt säkerhetsskyddslagen (1996:627).

Säpo:s organisation

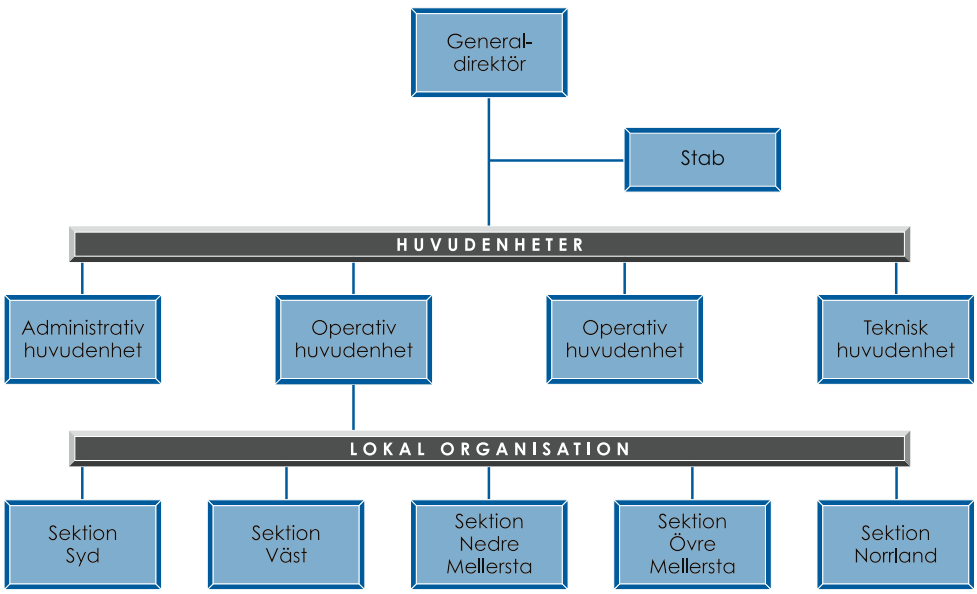

Säpo samverkar i sitt arbete med ett stort antal andra myndigheter, t.ex. inom totalförsvaret. I arbetet för att förhindra spridningen av massförstörelsevapen har Säpo en särskild samordnande roll. Säpo och den öppna polisen har ett omfattande samarbete, t.ex. i samband med brottsutredningar.

Resurser

De totala resurserna har under de senaste tre åren fördelats procentuellt på de olika verksamhetsgrenarna enligt följande diagram.

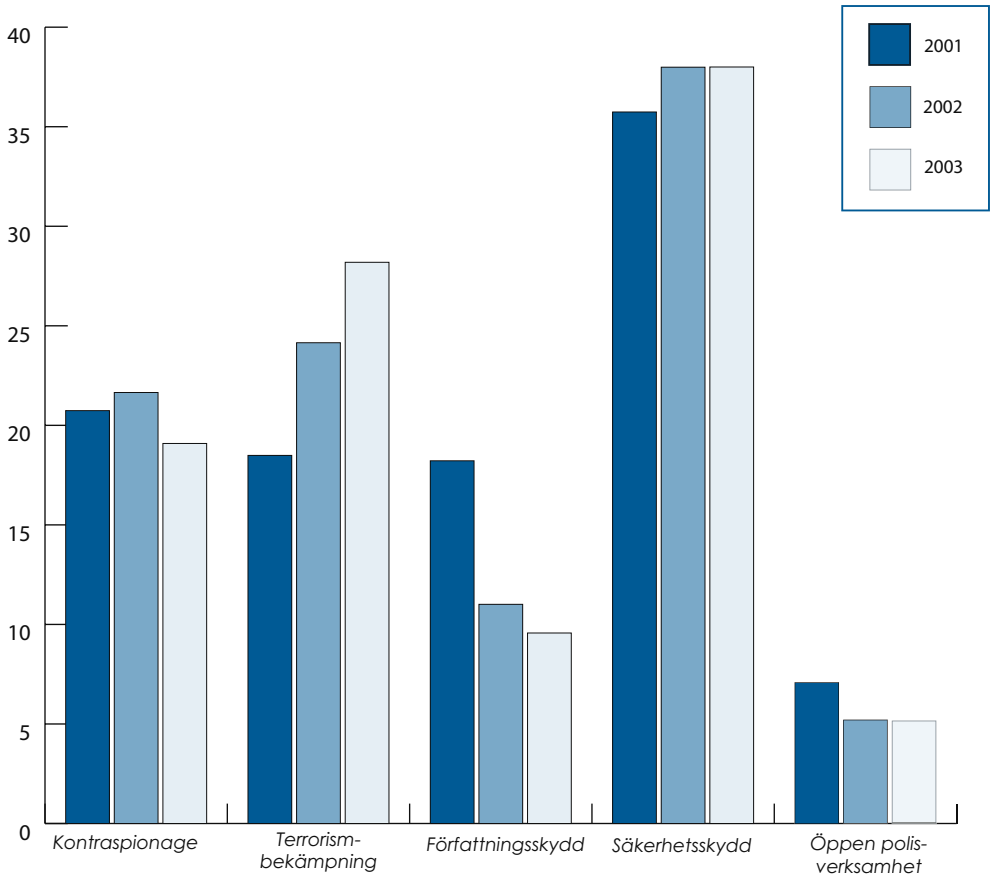

Säpo:s personal har sedan tidigt 1990-tal minskat med drygt 100 personer och uppgick i början av det gångna året till under 800.

Utvecklingen i omvärlden 2003

Under 2003 var det framförallt kriget i Irak och dess konsekvenser som präglade den globala säkerhetspolitiska miljön. För Europeiska unionens del medförde kriget en tydlig splittring i medlemsländernas relation till USA. Ett än större bakslag för den europeiska integrationsprocessen var resultatet av regeringskonferensen om en ny konstitution för EU.

Att konflikter tenderar att utspela sig allt längre bort från Sveriges geografiska närområde innebär inte med automatik att konsekvenserna för svenskt vidkommande blir mindre kännbara. Genom det ömsesidiga beroende som världens länder befinner sig i, påverkar händelser i andra delar av världen även svenska ekonomiska och politiska förhållanden. Terrorattentaten den 11 september 2001 och den USA-ledda invasionen i Irak i mars 2003 är ett par exempel på sådana händelser.

Kampen mot terrorism och mot spridning av massförstörelsevapen kommer även under de närmaste åren att stå i säkerhetspolitiskt fokus. Det kommer också att vara fortsatt prioriterat för de dominerande globala aktörerna att genom underrättelseverksamhet tillskansa sig strategiskt viktiga informationsövertag, inte minst mot bakgrund av ekonomiska överväganden.

Till de underliggande förändringsprocesser som har betonats i Säpos strategiska omvärldsanalys under senare år hör informationsrevolutionen, globaliseringen och framväxten av en unipolär världsordning med USA som ensam supermakt. Tillsammans för informationsrevolutionen och globaliseringen med sig unika möjligheter att verka i gränsöverskridande nätverk, anskaffa sofistikerade vapen och förmedla politiska budskap globalt. En viktig konsekvens av denna utveckling är att fokus i internationell politik har förskjutits från mellanstatliga relationer till s.k. svaga stater och transnationella

hot som terrorism, extremism och spridning av massförstörelsevapen. Även för Sveriges del har utvecklingen inneburit ett ökat fokus på transnationella hot mot vår säkerhet.

Nedan redogörs för de skeenden och utvecklingen i omvärlden under 2003 som särskilt påtagligt inverkat på Säpos ansvarsområden. Till att börja med beskrivs Irakkriget och dess konsekvenser för Sverige och det internationella systemet. Ett särskilt avsnitt ägnas därefter åt internationell terrorism. I vår närmare omgivning har den Europeiska unionen under 2003 drabbats av motgångar – denna utveckling belyses också i ett eget avsnitt. Avslutningsvis tas de internationella ansträngningarna mot spridningen av massförstörelsevapen upp.

Irakkriget

Det USA-ledda kriget mot Irak föregicks av flera månaders försök från amerikansk sida att bygga en bred koalition och att få FN:s stöd för ett militärt angrepp vars syfte uppgavs vara att avvärja hotet från Saddam Husseins regim och dess massförstörelsevapen. Flera permanenta medlemmar i FN:s säkerhetsråd hade dock uppfattningen att det fortfarande var möjligt att kontrollera och avrusta

Den officiella irakiska rapporteringen presenterades av informationsministern Mohammad Said al Sharaf.

Foto: STR/Reuters

Irak genom de av FN och Hans Blix ledda vapeninspektionerna, och USA lyckades därför inte få säkerhetsrådets stöd för ett anfall. I stället valde USA att förlita sig på vad man kallade de villigas koalition, vilken kom att bestå av ett femtiotal stater, varav några endast stödde kriget passivt medan andra deltog aktivt med trupp eller annan hjälp.

Anfallet inleddes den 20 mars, och Bagdad intogs i stort sett utan motstånd bara tre veckor senare. Den 1 maj proklamerade USA:s president George W. Bush att Saddam Husseins regim var besegrad och kriget avslutat.

Ganska snart stod det dock klart att den uppgift som USA-koalitionen hade tagit på sig i och med störtandet av den irakiska regimen, nämligen att upprätta en ny regim i Irak och återuppbygga landet, skulle bli svårare än många hade trott. Kaos utbröt i Bagdad och andra irakiska städer omedelbart efter att regimens kontroll gått förlorad, och inför detta stod koalitionens styrkor åtminstone inledningsvis till synes hjälplösa. Banker, museer, officiella byggnader m.m. plundrades inför ögonen på omvärlden. Våld och kriminalitet tog över i det vakuum som uppstod. Det blev också uppenbart att inte alla irakier välkomnade invasionen och det därpå följande USA-ledda maktövertagandet.

Koalitionen möttes under sommaren och hösten 2003 av ett ökande aktivt motstånd från vad som verkade vara löst sammansatta grupper av framför allt personer som tidigare tillhört den irakiska militären och säkerhetstjänsten. Dagliga attacker – tidvis så många som trettio per dag – riktades mot de utländska trupperna och vållade koalitionens styrkor hundratals döda. Sex månader efter George W. Bushs segertal den 1 maj, hade fler amerikanska soldater dödats av krypskyttar, hemgjorda bomber och granatbeskjutning m.m. än under själva kriget.

En övergångsregering bestående av representanter för de dominerande etniska och religiösa grupperna i Irak tillsattes och arbetet med att förbereda för ett permanent överlämnande av makten till det irakiska folket påbörjades. Tills dessa planer har genomförts, styrs Irak i praktiken av den amerikanske representanten i landet. Vid slutet av året var det fortfarande oklart hur och när övergången till ett demokratiskt irakiskt styre skulle ske.

Under månaderna efter kriget inleddes ett intensivt letande efter de irakiska massförstörelsevapnen. Inga konkreta bevis för att några

sådana vapen verkligen fanns kunde dock hittas. Detta ledde till en mycket hård politisk och medial debatt såväl internationellt, som i USA och Storbritannien, som ju var USA:s närmast allierade i detta krig. Frågan om de irakiska massförstörelsevapnen ledde också till ett omfattande ifrågasättande av värdet av den information som olika staters underrättelsetjänster presenterat kring just denna fråga.

Under andra halvan av 2003 grep de USA-ledda styrkorna också ett flertal viktiga företrädare för den före detta irakiska regimen. Den 22 juli dödades Saddam Husseins söner Uday och Qusay av amerikansk militär. Det dröjde ända till den 13 december innan Saddam Hussein själv kunde gripas i en jordhåla utanför den störtade diktatorns födelsestad Tikrit norr om Bagdad.

Motstånd mot Irakkriget

Den internationella mobiliseringen mot kriget i Irak på gräsrotsnivå var under våren påfallande och skedde i delvis långtgående samordnade former. I Sverige bildades redan i september 2002 *Nätverket mot krig* av ett stort antal kulturorganisationer samt politiska, religiösa och andra grupperingar. Nätverket stod i sin tur i kontakt med en mängd nätverk mot krig i andra länder över hela jorden. Den extremistiska autonoma miljön mobiliserade delvis i samarbete med detta nätverk och delvis parallellt i egen regi till motstånd mot Irakkriget.

Den 15 februari blev en världsomspännande demonstrationsdag som samlade ett vida större antal demonstranter än vad de olika arrangörerna själva hade räknat med. Uppgifter på olika nyhetssajter gjorde gällande att sammanlagt närmare tio miljoner människor demonstrerade mot ett krig i Irak. I Stockholm uppskattade polisen att runt 35 000 personer demonstrerade. Bland dem fanns enligt uppgift ca. 200 anhängare ur den autonoma miljön. Även om det fanns farhågor om skadegörelse från autonoma aktivister i samband med demonstrationen begränsade sig denna till krossade rutor på en McDonald's-restaurang.

Vissa ville se denna mobilisering som en radikalisering av fredsrörelsen, medan andra menade att det inte skett någon egentlig radikalisering utan att denna mobilisering jämfört med den mot Gulfkriget 1991 endast hade ändrats i omfattning. En viktigt faktor att ta i beaktande är att Iraks ockupation av Kuwait gav USA en helt annan folkrättslig legitimitet för att starta ett krig. Men det ska nog

också tas i beaktande att det 2003 fanns helt andra kommunikativa möjligheter där olika grupperingar mot krig var sammanlänkade via e-postgrupper världen över och kunde mobilisera och koordinera sina aktioner på ett sätt som inte var möjligt 1991. Tilläggas kan dock att ingen av de följande demonstrationerna under våren 2003 samlade ett lika stort deltagarantal.

Främst under mars månad genomfördes i flera länder också olydnadsaktioner och sabotage som en protest mot Irakkriget. I Storbritannien genomfördes t.ex. sabotage vid några militära flygfält. I Italien utsattes järnvägsnätet för regelrätta blockader som en protest mot militärtransporter till amerikanska baser i landet. I Tyskland genomfördes sittblockader, t.ex. vid ingången till den amerikanska arméns europeiska kommandocentral. I Danmark försökte aktivister hindra ett danskt krigsfartyg på väg mot Irak från att lämna hamnen. Den danske statsministern utsattes också för en attack genom att en aktivist, som tagit sig in i Folketinget, kastade röd färg på honom när han var på väg till en presskonferens efter ett möte med Utrikesnämnden som behandlat Danmarks deltagande i Irakkriget.

I Sverige riktade sig några av aktionerna mot rederier för att dessa transporterade brittisk och amerikansk krigsmateriel. Även protest-

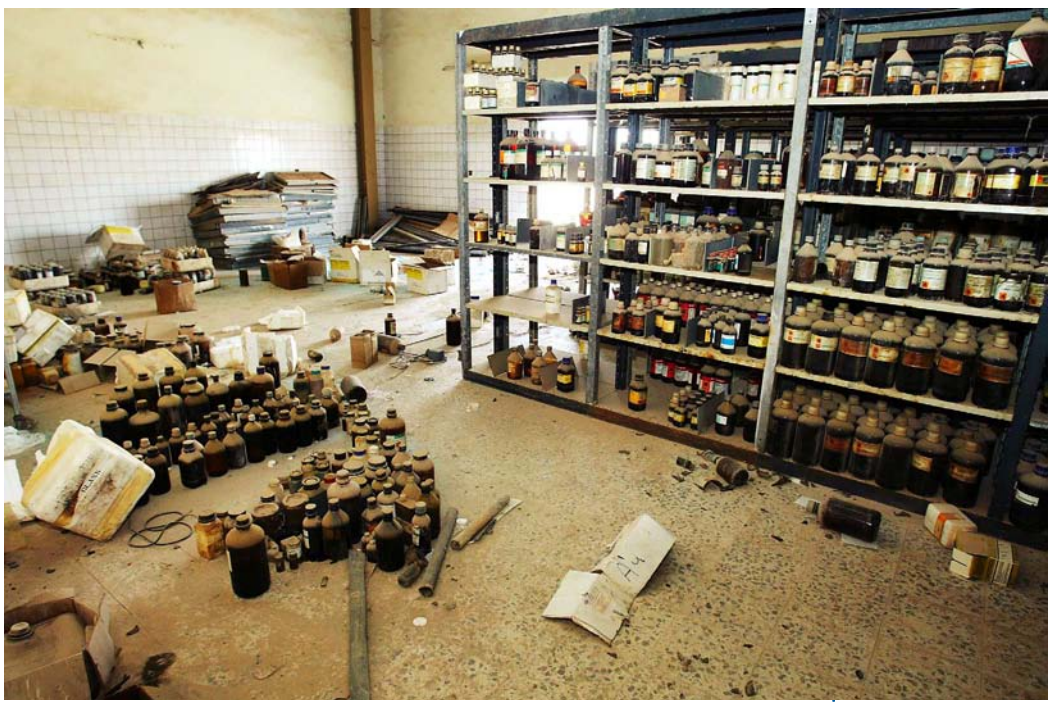

Växtgiftfabriken Faluja III väster om Bagdad. Inga spår av massförstörelsevapen.

Foto: Gunnar Lier/Scanpix

aktioner mot de amerikanska och brittiska ambassaderna förekom likväl som aktioner mot olika företag som av aktivisterna ansågs profitera på kriget. Vidare utsattes Rosenbad och Utrikesdepartementet för skadegörelse.

I och med att amerikanska trupper intog Bagdad den 9 april upphörde i stort sett protestaktionerna och demonstrationerna.

Irakkrigets konsekvenser för det internationella systemet

En viktig frågeställning som har uppkommit i samband med kriget mot Irak är hur den oenighet inom FN, Nato och EU som uppstod inför kriget, påverkade dessa institutioner och den rådande världsordningen. Den enighet inom FN och Nato och den solidaritet med USA som demonstrerades efter terrorattentaten den 11 september 2001 förbyttes på bara ett år i stor oenighet över Irakfrågan. Hur denna oenighet ska tolkas är av vikt för framtidens säkerhetspolitiska utveckling. Om den innebär slutet för den solidaritet som kännetecknat det säkerhetspolitiska samarbetet mellan USA och Västeuropa sedan slutet på 1940-talet, är det en stor förändring av det globala säkerhetspolitiska landskapet.

Splittringen i Irakfrågan berodde på flera samverkande faktorer. Irakkonflikten blottlade en grundläggande skillnad i perspektiv mellan å ena sidan USA, och å andra sidan Frankrike, Tyskland m.fl. länder. USA:s mål när det gäller Irak var hela tiden ett regimskifte. Syftet var att slutgiltigt undanröja hotet från Saddam Husseins regim för att på så sätt förändra den regionala säkerhetspolitiska miljön. Den folkrättsliga förevändningen för att agera blev frågan om Iraks massförstörelsevapen. För ett flertal europeiska länder var dock politiskt *status quo* i Mellanöstern acceptabelt eller t.o.m. önskvärt, delvis därför att uppfattningen om hotet skiljde sig från den amerikanska, men även p.g.a. en utpräglad misstro mot USA:s ambition att med militära medel åstadkomma en positiv utveckling i regionen.

Utvecklingen under Irakkrisen bekräftar intrycket att det under president Bush har skett en kursändring i amerikansk utrikespolitik till förmån för en unilateral linje och bort från traditionell multilateralism. Även detta är en viktig förklaring till den spricka som uppstått mellan Europa och USA.

De klyftor som de säkerhetspolitiska turerna kring Irakkriget orsakat mellan å ena sidan USA och å andra sidan Frankrike, Tyskland,

m.fl. har under senare delen av 2003 minskat, även om de i viss mån kan komma att påverka det internationella politiska klimatet under en tid framöver.

Stormakterna Ryssland och Kina har efter Irakkriget antagit en i många stycken samarbetsvillig ton som svar på USA:s säkerhetspolitiska kursändring och förda utrikespolitik – av både pragmatiska skäl och egenintresse. Den inhemska ekonomiska utvecklingen är oviss i båda länderna, vilket skapar incitament att undvika onödiga diplomatiska konfrontationer med USA. Dessutom bidrar dessa två länders stöd till USA:s krig mot terrorismen till att de har större möjligheter att stävja inhemsk terrorism och extremism. Eventuella maktambitioner regionalt eller globalt kommer därför de närmaste åren att ha lägre prioritet. För Rysslands del är det också i sig ett strategiskt viktigt steg att närma sig USA och Europa politiskt och ekonomiskt.

Irakkriget har emellertid skapat en ny säkerhetspolitisk ordning i Mellanöstern. Med den kommer nya förutsättningar såväl för arabländernas inbördes maktförhållanden som för övriga världens, och i synnerhet USA:s, relationer med de muslimska staterna i Mellanöstern.

Bagdad den 9 april 2003.
Foto: FACELLY/Sipa/ Scanpix.

Hittills rådande *status quo* i denna strategiskt viktiga, men säkerhetspolitiskt känsliga, region får med Bagdadregimens fall betraktas som upphävt. Frågan är nu vad som ska komma i stället.

Även om det internationella samfundet onekligen har fått sig en törn i samband med Irakkonflikten, bör krisen inte tolkas som slutet för möjligheten till kollektivt agerande i enskilda frågor som rör internationell fred och säkerhet. Snarare utgör krisen en påminnelse om svårigheterna förknippade med gemensamt agerande i frågor där nationella intressen inte sammanfaller, eller där värderingen av hot skiljer sig mellan olika länder i det internationella systemet. I sammanhang där medlemsländernas intressen eller hotuppfattning sammanfaller torde därför institutioner som FN, Nato och EU vara verkningsfulla även framöver.

Terrorism

Situationen för de USA-ledda koalitionsstyrkorna i Irak har präglats av ständiga attentat riktade mot militära mål men även mot samverkande civila irakier samt internationella humanitära organisationer med verksamhet i landet. Attentatet mot FN:s högkvarter den 19 augusti i vilket FN:s sändebud i Irak, Sergio Viera de Mello, dödades tillsammans med 22 andra personer, tillhör de mer uppmärksammade. Även Internationella Röda Korset utsattes för ett riktat attentat i Bagdad. Taktiken att slå mot icke-militära organisationer vars verksamhet är humanitärt inriktad har förbryllat. Attentatsmännens motiv och organisatoriska tillhörighet har inte kunnat klarläggas. Bilden av motståndet i Irak är komplicerad och rymmer aktörer med mycket varierande målsättningar och resurser.

al-Qaida

Det finns för närvarande inget som talar för att al-Qaida deltar aktivt i det väpnade motståndet i Irak. Men med hänsyn till faktumet att al-Qaida inte kännetecknas av en traditionell hierarkisk terrororganisationsstruktur, utan är ett internationellt nätverk av individer och grupper, går det inte att helt och hållet bortse från sannolikheten att aktörer med kopplingar till al-Qaidas nätverk är aktiva i Irak.

Spekulationer kring al-Qaidas närvaro i Irak kommer av den oro för terrorattentat utförda av al-Qaida som fanns inför invasionen i

Irak. Beredskapen höjdes världen över i takt med att en USA-ledd väpnad aktion mot Saddam Hussein föreföll allt mer oundviklig. Under våren lät Usama bin Laden distribuera ett bandat uttalande där han uttalade förnyade hotelser mot USA och dess allierade, vilket spädde på spekulationerna om en nära förestående terroroffensiv från al-Qaidas sida. Hotbilden besannades dock aldrig vilket i sin tur gav näring åt spekulationer om al-Qaidas kapacitet och allmänna status. Den globala kapacitet som tillskrevs al-Qaida innan 11 september 2001 bedöms ha hämmats p.g.a. de massiva motåtgärder som flertalet av världens länder och internationella organisationer vidtagit sedan dess. Den USA-ledda kampanjen mot al-Qaidas centrala ledningsstruktur bedöms ha varit framgångsrik under det gångna året. Ett exempel var gripandet av Khalid Sheik Mohammed i Pakistan av amerikanska och lokala myndigheter i samverkan, vilket enligt Bushadministrationen berövade al-Qaida dess tredje högsta beslutsfattare.

Fokus har under året även riktats mot de militanta islamistiska grupper som sedan tidigare pekats ut för att ingå i det nätverk som benämns al-Qaida. Även här har en rad framgångar tillskrivits den nya samarbetsmiljö som råder i det internationella samfundet i kampen mot terrorism. Gripandet av Hambali, en av ledarna för den indonesiska militanta islamistiska rörelsen Jemmah Islamiyah, möjliggjordes efter en multinationell operation. Aktiviteten inom många av dessa militanta islamistiska grupperingar har ökat vilket sannolikt kommer av att dessa grupper fått eller funnit nya funktioner och roller i ett tidigare globalt nätverk som tenderar att bli allt mer regionaliserat. Detta har inte minst illustrerats av att samtliga de attentat som genomförts under förra året där det funnits indikationer på inblandning från al-Qaidas sida, har genomförts av nationella islamistiska aktörer mot mål med högt judiskt/israeliskt eller västerländskt symbolvärde. Dessa attentat, likt de dubbelattentat som genomfördes i Istanbul den 15 och 20 november 2003, kan förutom liknande målval även knytas samman via attentatsmännens tillvägagångssätt.

FN:s särskilda organ för koordinering av åtgärder mot internationell terrorism, The Policy Working Group on the United Nations and Terrorism, rapporterade under slutet av förra året att al-Qaidas ideologiska budskap och retorik har inriktats allt mer mot att motivera och uppvigla enskilda individer och grupper att genomföra attentat mot begärliga mål. Denna förändring kopplas i rapporten samman

med att aktörer inom al-Qaida söker nya vägar att upprätthålla den hotbild nätverket utgjort för många av världens länder sedan 11 september 2001. Detta belyser faktumet att den hotbild som det internationella samfundet har att bemöta kan förändras mot bakgrund av de åtgärder som genomförs.

Konflikten mellan israeler och palestinier

I skuggan av Irakkriget har våldsamheterna mellan israeler och palestinier fortsatt med oförminskad intensitet. Mer än tre år av väpnad konfrontation har medfört hundratals dödsoffer på båda sidor, de flesta civila. Israel har under 2003 i strid mot folkrätten och humanitär rätt uppfört ett s.k. säkerhetsstängsel genom ockuperade områden. Samtidigt har militanta palestinska grupper bedrivit en kampanj av självmordsbombningar inne i Israel. Samma dag som FN:s högkvarter i Bagdad utsattes för en terrorattack dödades exempelvis 24 personer och närmare 100 skadades vid ett självmordsattentat i Jerusalem, vilket Hamas tog på sig.

Den 30 april 2003 överlämnade USA, EU, Ryssland och FN den s.k. färdplanen för fred till parterna i konflikten. Färdplanen är en prestationsbaserad plan med ett antal kontrollstationer vars slutliga mål är en självständig palestinsk stat år 2005. Sammantaget överskuggas emellertid förhållandet mellan parterna av motsättningar och låsningar vars historiska och samtida orsaker har starkare påverkan än omvärldens förväntningar på en ny fredsprocess.

Konflikten mellan israeler och palestinier får även konsekvenser för Europa. En rapport som gjorts på uppdrag av EU:s centrum för övervakning av rasism och främlingsfientlighet, EUMC, kom fram till att antisemitismen i EU:s medlemsländer tilltagit såväl gällande attityder och brottslighet. Även om variationen de olika EU-länderna emellan är stor, menar forskarna att den växande antisemitismen sedan hösten 2000 kan kopplas till eskaleringen av konflikten mellan israeler och palestinier, snarare än att den kan härledas till förekomsten och aktiviteten av högerextremistiska grupperingar i EU-länderna.

Europeiska unionen

Utvidgningen

Den 16 april 2003 undertecknade regeringsföreträdare för de nuvarande 15 EU-medlemsländerna och de 10 nya EU-medlemslän-

derna Cypern, Estland, Lettland, Litauen, Malta, Polen, Slovakien, Slovenien, Tjeckien samt Ungern anslutningsfördragen i Athen. Efter det att samtliga nuvarande och blivande medlemsländer ratificerat anslutningsfördragen kommer EU från och med den 1 maj 2004 att bestå av 25 medlemsländer.

Denna utvidgning ställer på många sätt förändrade krav på EU. Under hösten 2003 pågick därför en regeringskonferens om ett nytt konstitutionellt fördrag för EU. Förhandlingarna utgick från det utkast till fördrag om upprättande av en konstitution för Europa som det s.k. framtidskonventet tidigare hade lämnat över till EU:s stats- och regeringschefer.

Redan under regeringskonferensen som utmynnade i Amsterdamfördraget 1997 fanns det ambitioner att skapa institutionella förutsättningar för en eventuell utvidgning av EU. Ambitionerna motsvarades emellertid inte av konkreta resultat och det bestämdes att en ny regeringskonferens skulle sammankallas. Inte heller den regeringskonferens som ledde till Nicefördraget lyckades dock på ett tillfredställande sätt lösa de institutionella frågorna inför en utvidgning av EU. Vid toppmötet i Nice den 7-11 december 2000 antogs därför vid sidan om Nicefördraget en ”förklaring om unionens framtid” i vilken det framhölls att EU:s regeringschefer önskade sig en bredare och djupare debatt om EU:s framtida utveckling som ånyo skulle följas av en regeringskonferens. I nämnda förklaring uttryckte EU:s stats- och regeringschefer behovet av att förbättra unionens demokratiska legitimitet och öppenhet för att föra EU närmare medlemsstaternas medborgare.

Ett år senare beslutades vid toppmötet i belgiska Laeken den 14-15 december 2001 att denna bredare och djupare debatt skulle ske i form av ett framtidskonvent som skulle få i uppdrag att ta fram ett underlag för den kommande regeringskonferensen. Konventet skulle bl.a. ta upp ansvarsfördelningen mellan EU och medlemsstaterna, förenklingar av fördragen, beslutsformer och de nationella parlamentens roll. Tidsplan och sammansättning lades fast.

Framtidskonventet

Det europeiska konventet om EU:s framtid höll sitt konstituerande möte den 28 februari 2002. Konventet bestod av 105 ordinarie ledamöter och 102 suppleanter. De 15 nuvarande medlemsländerna och de 13 kandidatländerna (de 10 ovan nämnda samt Bulgarien,

Rumänien och Turkiet) deltog med vardera en regeringsrepresentant (totalt 28) och två representanter för de nationella parlamenten (totalt 56). Europaparlamentet deltog med 16 och Europeiska kommissionen med två representanter. Den tidigare franske presidenten Valéry Giscard d'Estaing var ordförande med den tidigare italienske premiärministern Giuliano Amato och den tidigare belgiske premiärministern Jean-Luc Dehaene som vice ordföranden.

Den svenska regeringen representerades av tidigare vice statsminister Lena Hjelm-Wallén som statsministerns personliga representant i konventet med dåvarande förbundssekreterare Lena Hallengren som suppleant till och med den 26 november 2002 och därefter ambassadör Sven-Olof Petersson. Riksdagen representerades av Sören Lekberg (s) och Göran Lennmarker (m), med Kenneth Kvist (v) och Ingvar Svensson (kd) som suppleanter.

Konventets arbete var indelat i tre faser; idéinventering våren 2002, analys i arbetsgrupper hösten 2002 och beslutsfas våren 2003. Resultatet, konventets förslag till ett konstitutionellt fördrag för EU, presenterades vid Europeiska rådets möte i Thessaloniki den 19–20 juni 2003.

Även om det italienska EU-ordförandeskapet hyste stora förhoppningar att regeringskonferensen om en ny konstitution för EU skulle kunna slutföras vid det Europeiska Rådets möte i Bryssel den 12-13 december slutade toppmötet i ett misslyckande. Motsättningarna kring centrala frågor som röstviktningen och platserna i EU-kommissionen var för stora och stjälpte hela konferensens resultat. Därmed fick sig integrationsprocessen en allvarlig törn. Redan tidigare under hösten hade den utmanats av Sveriges nej till att införa euron som valuta och EU:s finansministrarnas beslut att åsidosätta stabilitetspaktens krav gällande påföljder för de tyska och franska budgetunderskotten.

Integration

Frågan är hur medborgarna i Europa och i Sverige uppfattar den process som för närvarande pågår och vilken effekt den möjligen har på EU-befolkningarnas identitet och den fortsatta integrationen. En av de viktigaste ingångsvärdena för konventet var ju att det skulle motverka bristen på folklig förankring för EU-projektet.

Utmärkande för den europeiska kontinenten över tid har varit och är att den utgör en motsatsernas spelplan: öst – väst, nord – syd, integration – sönderfall, katolskt – protestantiskt, överstatlighet –

närhet, m.m. Det kanske just är i dessa motsatsernas spänning som det europeiska projektets dynamik ligger, men spänningen problematiserar också den centrala frågan om en europeisk identitet. Trots femtio år av europeiskt samarbete har EU ännu inte åstadkommit en EU-identifikation bland medborgarna. Förvisso finns det ett EU-pass, en flagga, en hymn, en valuta, en centralbank, en domstol och andra gemensamma institutioner. Men det finns t.ex. ännu ingen gemensam television, inga europeiska tidningar eller större inslag av europeiska komponenter i utbildningspolitiken. Möjligen saknar endast få av EU:s medborgare dem. Faktum är dock samtidigt att det i det pågående framtidsarbetet inom EU nästintill förutsätts att medborgarna ska finna det meningsfullt med en fortsatt integration.

Opinionsundersökningar, som EU-kommissionen lät genomföra i samband med att konventets konstitutionsförslag presenterades, visade att en majoritet av medborgarna i de nuvarande och blivande medlemsländerna varken visste att konventet ägt rum, än mindre vad dess arbete syftade till. Problemet med de bristande kunskaperna om EU:s framtidsfrågor hos medborgarna är främst att de kan uppleva det som att besluten om EU:s framtid fattas utan deras påverkan, vilket torde skapa en ökad alienation inför EU-projektet som sådant. Detta utgör i sin tur en grogrund för extremnationalistiska och andra extremistiska grupperingar. Vid regeringskonferensens inledning den 4 oktober anordnades omfattande demonstrationer som delvis utmynnade i kravaller. Olika extremistiska nätverk, med förgreningar i Sverige, har också aviserat fortsatt motstånd mot EU-integrationsprocessen.

Frågan är om de brevbomber som skickades till flera företrädare för Europeiska unionen i slutet på december ska ses som uttryck för detta extremistiska motstånd. Den första brevbomben var riktad mot EU-kommissionens ordförande Romano Prodi. Några dagar innan hade dessutom två mindre hemmagjorda bomber exploderat i en soptunna nära hans bostad. Två dagar senare upptäcktes i Frankfurt en brevbomb som var adresserad till Europeiska centralbankens chef Jean-Claude Trichet. Samma dag upptäcktes ytterligare en brevbomb adresserad till Europol i Haag. En fjärde brevbomb visade sig ha skickats till kontoret för EU:s åklagarsamarbete Eurojust i Haag. Samtliga fyra brevbomber avsändes från Bologna och misstankarna riktades mot en anarkistisk gruppering med fäste där, vilken tagit på sig ansvaret för sprängladdningarna som exploderade utanför Prodis hem.

Underrättelseaktörers intresse för EU

En motgång av helt annan karaktär än misslyckandet vid regeringskonferensen var förknippad med avslöjandet om att EU:s ministerråd i Bryssel varit avlyssnat. Avlyssningsutrustningen hittades i början av året när det uppstod ett tekniskt problem med två telefonanknytningar. Det visade sig att lokalen varit buggad med telefoner som fungerat som permanent inkopplade mikrofoner. Samtidigt visade det sig att telefonanknytningar till flera medlemsstaters delegationsrum varit avlyssnade. Sveriges delegationsrum har inte konstaterats varit avlyssnat. Utrustningen har förmodligen installerats 1994-1996 då byggnaden uppfördes. Vem som låg bakom avlyssningen är ännu inte fastställt.

Avlyssningsskandalen i Bryssel visar att underrättelseverksamhet av politisk karaktär fortsatt står högt på dagordningen, även om världens dominerande underrättelseaktörer under senare år särskilt kommit att rikta in sig mot ekonomisk och teknologisk underrättelseinhämtning. Vad gäller den senare är också kopplingarna till framställningen av massförstörelsevapen intressant.

Spridning av massförstörelsevapen

Frågan om spridning av massförstörelsevapen och rädslan för ett ökat hot om användning av sådana aktualiserades under 2003 främst genom Irakkriget. I det internationella samfundet görs stora ansträngningar för att förhindra spridning av ämnen, utrustning och kunskap med bäring på massförstörelsevapen. Under lång tid inriktades ansträngningarna framförallt på statliga aktörer. De senaste åren har fokus också mer och mer riktats mot icke-statliga aktörer.

Det ökade hotet om användning av massförstörelsevapen kan främst hänföras till att flera konflikter har intensifierats i regioner där det finns massförstörelsevapen, vilket ökar risken för en konflikteskalering bortom beslutsfattarnas kontroll. För närvarande riktas omvärldens blickar mot de misstänkta kärnvapenprogrammen i Nordkorea och Iran. Dessutom medför all fortsatt spridning av massförstörelsevapen en olycksrisk. Även risken för att vapen, kompetens eller vapendelar kan komma användningsbenägna icke-statliga aktörer till del måste beaktas.

Till de mer uppseendeväckande incidenterna med bäring på just icke-statliga aktörer under 2003 hörde ett tillslag mot en höger-

extremistisk anhängare i Texas som bl.a. innehade en cyanidbomb, vilket är ett kemiskt vapen som kan sprida ett dödligt gasmoln. Vid tillslaget som ägde rum i april 2003 beslagtogs också ett flertal andra vapen samt förfalskade id-kort för den amerikanska arméns underrättelsetjänst och en FN-styrka. Vad vapnen och id-korten skulle användas till är okänt, men de amerikanska myndigheterna befarar att det fanns planer på att vapnen skulle användas i ett attentat riktat mot amerikanska intressen.

En bilbomb förstörde HSBC:s bankkontor i Istanbul den 20 november 2003. 26 personer omkom och hundratals skadades.

Foto: Stringer/Turkey
Reuters

Kontraspionage

Kontraspionaget har till uppgift att förebygga och avslöja spioneri och olovlig underrättelseverksamhet i Sverige eller mot svenska intressen. I olovlig underrättelseverksamhet inbegrips även flyktingspionage. Kontraspionaget har därutöver det övergripande ansvaret för Säpos icke-spridningsarbete avseende massförstörelsevapen. Denna verksamhet bedrivs i nära samarbete med andra verksamhetsgrenar och redovisas därför i ett särskilt avsnitt.

Som Säpo tidigare påpekat har främmande länders underrättelseverksamhet i Sverige inte minskat under de senaste åren. Den trend som noterades redan 2000, att fler och fler fall uppdagades där konspirativa metoder användes, har inneburit att kontraspionaget under 2003 fortsatt att förfina och utveckla sina egna arbetsmetoder.

Ericssonärendet

I november 2002 kunde en agent gripas på bar gärning då denne stod i begrepp att överlämna sekretessbelagd information till sin handledare, en underrättelseofficer som befann sig i Sverige under täckmantel som diplomat.

Gripandet hade föregåtts av en tids fokuserat kontraspionagearbete som kunde uppdaga det pågående spionaget mot Ericsson. Genom operativt fältarbete i förening med ingående analyser kunde agentens identitet avslöjas. Gripandet innebar även att ett antal andra personer blev föremål för frihetsberövande och ingående förhör. Insatsen resulterade dessutom i att två utländska diplomater förklarades persona non grata.

Under 2003 ägde förhandlingar rum både i Tingsrätt och Hovrätt. Utfallet av förhandlingarna i Svea Hovrätt innebar att en person dömdes till åtta års fängelse för grovt spioneri, en person dömdes till fyra års fängelse för företagsspioneri medan en person frikändes. Domarna i Hovrätten fastställdes efter det att Högsta domstolen den 23 december 2003 beslutat att inte ge prövningstillstånd.

Förändringar i underrättelseverksamheten

Säpo har i likhet med andra säkerhetstjänster runt om i världen kunnat konstatera att underrättelseverksamheten under senare år har ändrat karaktär. Jämsides med den traditionella inhämtningen av politiska och försvarsrelaterade underrättelser har inhämtningen av civil spetsteknologi allt mer kommit att prioriteras. Ovan beskrivna fall är utan tvekan en följd av en sådan prioritering.

Förändringen är en logisk följd av att enskilda spetsteknologier har fått en avgörande betydelse för utvecklingen inom en rad samhällsviktiga områden, inte minst som drivkraft för den fortsatta teknologiska utvecklingen och den ekonomiska tillväxten.

Underrättelseverksamheten styrs av de underrättelsemål som sätts upp av politiska beslutsfattare. Möjligheten att framgångsrikt uppfylla underrättelseuppdragen bedöms ha ökat då statliga satsningar gjorts i flera länder för att förstärka den nationella underrättelsekapaciteten. Under de senaste åren har många underrättelsetjänster tillförts stora resurstillskott, aktivt satsat på rekrytering av mänskliga källor och på att vidareutveckla de tekniska inhämtningsverktygen.

Metoderna för att inhämta de begärda underrättelserna kan i stort indelas i två kategorier, legala och illegala. De legala metoderna står för merparten av den totala inhämtningen som sker. Genom direkta personkontakter eller genom sökningar på Internet, i massmedia och i facktidskrifter kan underrättelseofficerare samla ihop stora mängder allmänt tillgänglig information. Ofta är detta emellertid inte tillräckligt. Många uppdrag kräver att underrättelseofficerarna även använder illegala metoder i syfte att komma över sekretessbelagd information. Detta för med sig att olika former av täckbefattningar och konspirativa metoder används. Det är inte ovanligt att tjänster vid exempelvis ambassader och officiella representationer utnyttjas för detta ändamål.

Säpo har observerat att utländsk underrättelsepersonal ibland uppträder under falska förespeglingar i affärssammanhang, antingen enskilt eller som deltagare i officiella affärsdelegationer, i syfte att närma sig intressanta underrättelsemål. Det finns dessutom en tendens att olika former av täckföretag utnyttjas i allt större omfattning av underrättelsetjänster för att skapa en naturlig ingång och kontakt. Företagssamarbeten som i förstone tycks ha rent affärsmässiga syften, kan ytterst handla om en dold informationsinhämtning.

Ett antal underrättelsetjänster satsar resurser på att förbättra sin tekniska förmåga att hämta in information, vilket ger en mer diskret

och effektiv underrättelseverksamhet. I takt med att allt mer information överförs via mobila kommunikationsmedel, och en ökad integrering av data- och teletrafik, ökar också sårbarheten och möjligheterna till dataintrång, avlyssning och signalspaning. Detta kräver en riskinsikt på såväl företags- som samhällsnivå. Förbättrade skyddsåtgärder kring känsliga eller särskilt utsatta kommunikationssystem är här nödvändiga.

Den största riskfaktorn har dock alltid varit den mänskliga faktorn. Aktuella fall visar med tydlighet att företag riskerar de mest skadliga informationsförlusterna via sin personal. Det faktum att lagring och systematisering av information numera sker med tekniska hjälpmedel har dessutom underlättat för den enskilde individen att tillägna sig stora mängder information. Detta innebär att värvning av mänskliga källor är eftersträvansvärt för underrättelseorganisationer. Värvning av en agent är inte en slump, utan föregås av noggranna studier där bland annat motivation, access och tillförlitlighet ingående prövas. En rekrytering föregås alltid av ett godkännande från underrättelsetjänstens huvudkontor.

För att minimera riskerna för upptäckt sker möten och överlämnande av information på olika konspiratoriska sätt där användning av olika metoder för att upptäcka värdlandets övervakning tillämpas. Ett möte mellan underrättelseofficer och agent kan föregås av flera timmars s.k. antiövervakning i akt och mening att skaka av sig eventuell spaning. Ett ytterligare sätt att minimera riskerna är att agenten uppmanas att i sin tur värva medhjälpare, s.k. underagenter, som skaffar all eller delar av den av handledaren krävda informationen. Det är ofta lätt för den utomstående att förbise det faktum att en värvning inledningsvis sker under förhållanden där underrättelseofficeren uppfattas som en trevlig och gemytlig bekantskap men att den efterhand övergår från relativt små och mediokra uppgifterna till krav som innebär stora mentala påfrestningar.

Såväl öppen legal informationsinhämtning som klassisk konspirativ och illegal inhämtning sker i Sverige. Det avslöjade spionaget mot Ericsson är ett uppenbart exempel på det sistnämnda. Den person som nu dömts för grovt spionage rekryterades av den främmande underrättelsetjänsten för flera år sedan. Ett femtontal stater har idag underrättelsenärvaro i Sverige genom stationär eller inresande personal. Omfattningen på närvaron anses vara anmärkningsvärt stor i förhållande till Sveriges storlek och makt. En stor del av förklaringen är prioriteringen av ekonomisk och teknologisk underrättelseinhämt-

ning, områden där Sverige ligger långt framme. Telekom, bioteknik, nya material och innovativ teknik inom försvaret är områden som står högt på många nationella önskelistor och Sveriges framsteg bevakas noga i många av de stora huvudstäderna.

Det är ingen tvekan om att målen för underrättelseverksamheten till viss del förändrats. Det måste dock understrykas att traditionella mål som utrikes- och säkerhetspolitik, den svenska försvarsmaktens organisation och förmåga samt på senare tid svenska internationella åtaganden fortfarande är aktuella underrättelsemål.

Som beskrivet är underrättelsetjänsternas mål och uppdrag baserade på långsiktiga överväganden vilket innebär att kontraspionagets arbete därigenom också måste vara långsiktigt till sin natur. För att bemöta den underrättelseverksamhet som sker bedriver kontraspionaget en omfattande verksamhet för att förebygga, förhindra och avbryta pågående underrättelseverksamhet mot Sverige och svenska intressen. Detta görs bland annat genom operativt fältarbete, analy-

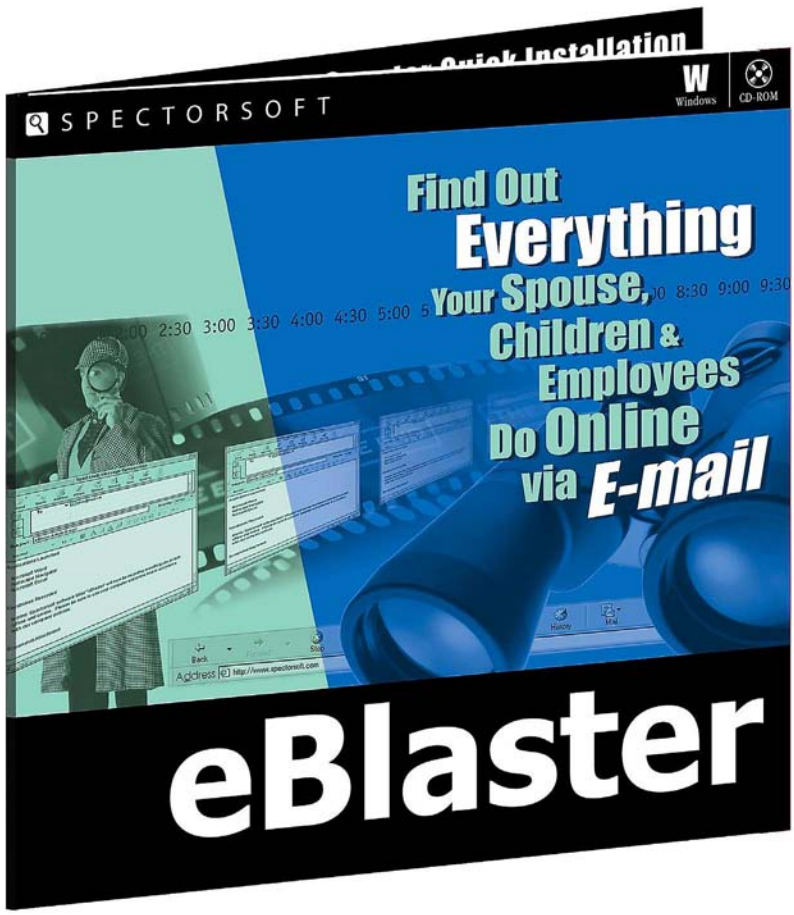

Speciella spionprogram gör det möjligt att följa minsta knapptryckning på en dator.
Foto: Scanpix/HO

ser av olika fenomen och genom kontinuerliga kontakter med olika delar av det svenska samhället.

Icke-spridning av massförstörelsevapen

Säpo har ett ansvar för att förebygga och utreda handel med produkter som kan misstänkas vara avsedda för framställning av massförstörelsevapen. Vidare ska Säpo förhindra underrättelseverksamhet som syftar till att stödja dylik verksamhet. Med massförstörelsevapen menas främst kärnvapen, biologiska och kemiska stridsmedel (NBC) samt missilteknologi. Säpo har också ett indirekt ansvar att förhindra att aktörer som följs i den övriga verksamheten (terrorister, extremister, agenter, m.fl.) bryter mot lagen om spridande av smitta eller gift, planlägger mord, sabotage, allmän fara, ödeläggelse, etc. med NBC-ämnen. Därutöver har Säpo ett övergripande ansvar för viss myndighetsöverskridande verksamhet inom området.

Spionsändare från 1940-talet.

Foto: RPS färgfoto

Sverige bedriver exportkontroll för att förhindra att utländska aktörer utvecklar massförstörelsevapen med hjälp av ämnen, utrustning eller kunskap som kommer från vårt land. Sverige är generellt sett inte ledande inom områden som rör kärnvapen, biologiska och kemiska vapen eller missiler, men ligger däremot långt framme inom många teknologiska områden som rör produkter med dubbla användningsområden, dvs. produkter som kan användas för både civilt och militärt bruk. Stater med ambitioner att utveckla massförstörelsevapen tycks bli allt skickligare på att använda och uppgradera produkter med dubbla användningsområden i massförstörelsevapenprogram.

Som en del av Sveriges icke-spridningssträvan, arbetar Säpo för att förhindra underrättelseverksamhet som stödjer anskaffning och spridning av produkter som kan kopplas till massförstörelsevapen. Därutöver har Säpo en roll för att i förebyggande syfte informera potentiella leverantörer av produkter som kan användas till massförstörelsevapen om exportkontrollagstiftning, produkter med dubbla användningsområden och potentiellt otillbörligt intresse av sådana produkter. Inom icke-spridningsområdet har Säpo även ett övergripande ansvar för myndighetsöverskridande verksamhet inom vissa områden.

För en uttömmande redogörelse av det arbete som bedrivs av svenska myndigheter inom området hänvisas till rapporten ”Spridning av massförstörelsevapen: en rapport om arbetet med att förebygga och uppdaga spridning av massförstörelsevapen och bärare av sådana vapen”, utgiven av Säpo i juni 2003. Rapporten finns att ladda ned på Säpos webbplats www.sakerhetspolisen.se. Den kan i tryckt form beställas via e-post kontraspionage@sakerhetspolisen.se eller telefon 08-401 90 00.

Kontraterrorism

Kontraterrorismroteln har till uppgift att bekämpa internationell terrorism samt förebygga och avslöja flyktingspionage och annan förföljelse av utlänningar i Sverige från regimer eller organisationer i andra länder som förknippas med politiskt motiverat våld. I uppgiften ingår också att göra analyser av hot som riktas mot skyddspersoner och statsbesök eller liknande händelser och vidta därav föranledda åtgärder.

Inom ramen för det internationella samarbete som Sverige har anslutit sig till i kampen mot terrorismen ska våldsdåd med utländska politiska motiv förebyggas, oavsett om dessa avses att utföras i Sverige eller utomlands. I detta avseende styrs Säpos arbete bland annat av FN:s resolution 1269 som behandlar åtgärder för bekämpandet av internationell terrorism. I denna resolution står det att länder som undertecknat resolutionen är skyldiga att samarbeta för att ställa terrorister inför rätta och att utbyta information så att terrordåd förhindras. Vidare behandlar resolutionen vikten av att förhindra att medlemsländerna utgör så kallade safe havens, dvs. skyddade zoner där terrorister kan etablera baser för genomförande av såväl nationella som internationella attacker. I detta ingår också att samarbeta för att inte terrorister under falsk identitet får asyl i något av de anslutna länderna. Säpos arbete styrs också av UN Convention for the Suppression of Financing of Terrorism som Sverige undertecknade den 15 oktober 2001.

Den 1 juli 2003 antogs en svensk lag om straff för terroristbrott. Lagen innehåller bestämmelser om genomförande av Europeiska unionens rambeslut om bekämpande av terrorism av den 13 juni 2002. Ett antal uppräknade brott – bl.a. mord, dråp, människorov, grov skadegörelse, allmänfarlig ödeläggelse – betraktas som terroristbrott om de anses syfta till att injaga allvarlig fruktan hos befolkningen, otillbörligen tvinga offentliga organ eller en mellanstatlig organisation att vidta eller avstå från att vida en åtgärd eller allvarligt destabilisera eller förstöra grundläggande politiska,

konstitutionella, ekonomiska eller sociala strukturer i en stat eller i en mellanstatlig organisation.

Under 2003 har utlänningslagstiftningen tillämpats för att verkställa avvisning i fall där person kan misstänkas verka för en terrororganisation.

Islamistisk extremism

Inom terrorismbekämpningen har det under 2003 varit prioriterat att följa upp islamistiska extremistiska nätverk. Begreppet islamistisk extremism innefattar både sunnitisk och shiitisk extremism med skilda etniska och nationella tillhörigheter. Det senaste decenniet har inneburit en globalisering och internationalisering av grupper, organisationer och strukturer med rötter i de militanta strömningar som finns inom islam. Behovet att verka mot dessa strukturer har ökat de senaste åren, i synnerhet efter terrorattentaten i USA den 11 september 2001.

Uppföljningen mot al-Qaida och andra sunnitiska och shiitiska organisationer och strukturer i Sverige har fortsatt under 2003. I samband med detta har Säpos internationella samarbete intensifierats. Under uppföljningsarbetet har det konstaterats kontakter mellan grupper och individer som tidigare varit okända för Säpo. I samtliga ärenden finns internationella kopplingar. Aktiviteten inom de islamistiska extremistiska nätverken har inte minskat sedan USA intensifierade sitt krig mot terrorismen.

Inom de islamistiska extremistiska strukturerna i Sverige återfinns personer som har sina rötter i t.ex. Nordafrika och Mellanöstern, men även andra generationens invandrare födda i Sverige samt svenska män och kvinnor som konverterat till islam.

Flyktingspionage och statsterrorism

I Säpos terrorismbekämpning ingår också att motverka flyktingspionage och annan förföljelse i Sverige från regimer och organisationer i andra länder som förknippas med terrorism. Det är även ett prioriterat intresse att avslöja andra länders regimstyrda nätverk av agenter i Sverige i den mån dessa nätverk kan förknippas med terrorism. Uppgiften för dessa agenter är att på plats stödja aktioner för attentat för sin regims räkning och att kontrollera ledande oppositionella personer som bedöms utgöra ett hot mot regimen i fråga. Personer i Sverige som utsätts för hot från hemlandsregimens sida har ofta släktingar och vänner kvar i hemlandet. Även

dessa utsätts för hot och påtryckningar för att den i Sverige bosatta personen ska samarbeta.

Irak är ett av de länder som använder sig av detta tillvägagångssätt, men även andra stater i regionen brukar samma arbetsmetoder. Under 2003 har sådan verksamhet kunnat konstateras och efter ingripande av Säpo har flera misstänkta underrättelseofficerare/agenter utvisats från Sverige.

Ett viktigt inslag i den förebyggande terrorismbekämpningen är att verka för att utländska medborgare, som är aktiva för organisationer som utövar politiskt motiverat våld, ska avvisas eller utvisas från Sverige. Detta sker bl.a. genom yttranden till Migrationsverket i ärenden som rör asylansökningar. Migrationsverket, utlänningsnämnden och regeringen begär vidare yttranden av Säpo i ärenden rörande uppehållstillstånd och medborgarskap. Säpo har under året varit remissinstans för något över 2000 sådana ärenden.

Internationell terrorism

I anledning av den fortfarande pågående konflikten mellan Israel och palestinierna har Säpo fortsatt uppföljningen av individer och grupper som kan misstänkas engagera sig i våldshandlingar. Under 2003 har de palestinska grupperna i Sverige endast manifesterat sin lojalitet genom opinionsyttringar och penninginsamling. Ett stort antal terroristattentat har genomförts av palestinska grupper och individer mot israeliska intressen i Israel och inom de palestinska områdena. Tillsammans med samarbetande säkerhets- och underrättelsetjänster bevakar Säpo utvecklingen för att motverka aktioner internationellt.

I Sverige finns även medlemmar i och sympatisörer till andra organisationer och grupperingar med hemvist i olika länder runt hela världen som i sina hemländer och internationellt bedriver verksamhet som kan definieras som terrorism. Säpos uppföljning visar att dessa personer under året huvudsakligen ägnat sig åt spridande av propaganda, penninginsamling och andra former av logistikstöd till meningsfränder.

Säpos arbete mot finansiering av terrorism bygger på att det går att förhindra eller allvarligt störa en terroristorganisation om finansieringen försvåras eller stoppas. Säpo tillämpar den lagstiftning som i dag finns för att förhindra finansiering av terrorism där Lagen (2003:148) om straff för terroristbrott kriminaliserar finansieringen av visst terroristbrott. Lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall m.m. kriminaliserar fi-

nansiering av terrorism något mer allmänt och avser då även insamling av pengar.

Säpo utreder om de objekt som finns listade i EU:s två frysningsinstrument, Rådets förordningar (EG) nr 881/2002 och 2580/2001, direkt eller indirekt är verksamma i Sverige. Ett ingripande enligt dessa förordningar förutsätter till skillnad från ovan nämnda lagar inte att personen eller grupperingen är misstänkt för ett specifikt brott utan enbart att man är uppförd på någon av nämna förteckningar.

För att underlätta kontakterna mellan handläggare vid de myndigheter och departement som har att handlägga frågor som rör finansiering av terrorism har i Sverige på initiativ av Säpo bildats ett informellt myndighetsnätverk. Nätverket ger deltagarna möjlighet att utbyta erfarenheter och diskutera olika frågor som rör finansiering av terrorism.

Hotbildsfunktionen

Säpo svarar också för analyser av hot som riktas mot framför allt enskilda personer, men också mot institutioner av olika slag. Dessa analyser utgör grund inte bara för Säpos utan också för andra polismyndigheters insatser.

Den generellt rådande hotbilden, så kallade taktiska hotbilder, mot den centrala statsledningen och kungafamiljen följs kontinuerligt. Vidare genomförs generella analyser av hotbilden mot EU:s och vissa främmande staters intressen i Sverige. Totalt har 33 taktiska hotbildsbedömningar framställts under året. Till detta kommer cirka 352 operativa hotbildsanalyser som tagits fram med anledning av särskilda händelser eller omständigheter. Som exempel på sådana kan nämnas gästande statsbesök, svenska besök i utlandet, konferenser och idrottsevenemang. I jämförelse med 2002 skedde det en ökning av antalet taktiska och operativa hotbildsanalyser och bedömningar. Orsaken till ökningen var Irakkriget, en intensivare bevakning av den centrala statsledningen och mordet på utrikesminister Anna Lindh.

I samband med utredningen av mordet på Anna Lindh bistod kontraterrorismroteln och hotbildsfunktionen Länskriminalpolisen i Stockholm. För hotbildsfunktionen innebar detta en fördjupad kontroll av för Säpo kända enskilda hotutövare och en uppföljning av deras förehavanden vid tidpunkten för mordet. Ingen av de för Säpo kända enskilda hotutövarna kunde kopplas till mordet på utrikesminister Anna Lindh.

Författningsskydd

Författningsskyddets uppgift är att förebygga och avslöja hot mot rikets inre säkerhet dvs. olaglig verksamhet som syftar till att med våld, hot eller tvång ändra vårt statsskick, förmå beslutande politiska organ eller myndigheter att fatta beslut i en viss riktning eller hindra enskilda medborgare från att utöva sina grundlagsfästa fri- och rättigheter.

De svenska aktörer som visat sig beredda att använda våld eller hot om våld för att nå egen politisk vinning återfinns framförallt inom vit makt-miljön och den autonoma miljön. Efter flera år av mindre verksamhet har vit makt-miljöns aktörer under 2003 varit mer aktiva såtillvida att de kontinuerligt arrangerat demonstrationer, torgmöten och andra typer av offentliga aktiviteter. Författningsskyddet har under det gångna året därför prioriterat uppföljningen av vit makt-miljöns olika grupperingar.

Till de enskilda händelser som upptagit mycket av författningsskyddets resurser under året hör mordet på utrikesminister Anna Lindh. Delar av författningsskyddets personal bistod Länskriminalpolisen i Stockholm i utredningsarbetet.

En ständig arbetsuppgift för författningsskyddet är att ta fram årsstatistik över brott mot rikets inre säkerhet. Preliminära uppgifter för första halvåret 2003 visar en ökad brottslighet jämfört med motsvarande period år 2002. Ökningen är särskilt tydlig för våldsbrotten och gäller både misshandelsbrott med koppling till vit makt-ideologi och med antifascistisk eller annan vänsterideologisk koppling.

Vit makt-miljön

Inga större förändringar har skett beträffande vilka som är de dominerande grupperingarna eller hur deras verksamhet ser ut. Tillsammans med Svenska Motståndsrörelsen (SMR) dominerar Nationalsocialistisk Front (NSF) fortfarande organisationskartan. Den tidigare bilden av vit makt-miljön som stadd i ständig förändring, med grupper som ständigt ombildas och övergår i nya konstellationer, har sedan mitten av 1990-talet ersatts av en mer stabil grupp

av aktörer. Det är också påfallande att relationerna mellan de olika grupperna under den senaste tiden har präglats av stabilitet. Rivalitet och tidigare konflikter har tonats ned och ersatts av en ny vilja och förmåga till samarbete.

Under 2003 har den nya samarbetsandan bl.a. kommit till uttryck i gemensamt arrangerade konserter med vit makt-musik och genom att organisationerna bistått varandra med olika former av logistiskt stöd. Mycket talar för att den nya samarbetsandan kommer att bestå.

Den ökade stabiliteten i miljön har bidragit till att grupperingarna kunnat avsätta mer tid för att planera och genomföra egna aktiviteter. Under det gångna året har framförallt NSF, men även SMR, varit aktiva när det gäller att arrangera torgmöten och andra offentliga sammankomster. Det faktum att antalet deltagare vid de offentliga mötena oftast varit begränsat till några tiotal personer belyser att vit makt-organisationerna fortfarande utgör en marginell företeelse i det svenska samhället.

Relativt sett har dock det gånga året varit ett expansivt år, i synnerhet för SMR. Den viktigaste förändringen är att organisationen under året

Vit makt-gruppers manifestation i Salem den 6 december 2003.

Foto: RPS Färgfoto

knutits till en norsk systerorganisation, *Norske Motstandsbevegelsen*, en nybildad grupp med dokumenterat militanta högerextremister. Säpo har i samarbete med den norska säkerhetspolisen löpande följt upp den nya alliansen under året. Både den svenska och den norska motståndsrörelsen har militär framtoning och saknar partipolitiska ambitioner. Däremot har den tidigare mycket slutna framtoningen delvis luckrats upp och SMR har vid flera tillfällen hållit offentliga möten under året.

I slutet av november 2003 genomförde författningsskyddet ett större tillslag mot flera ledande personer inom NSF och SMR. Samtliga personer är misstänkta för olovlig kårverksamhet och förundersökning pågår. Tillslaget föregicks inte av någon egentlig förändring i hotbilden, utan är ett led i författningsskyddets arbete med att undersöka i vilken utsträckning de aktuella gruppernas verksamhet skulle kunna utvecklas till ett maktmedel liknande en militär trupp. Vid tillslaget anhölls en av ledarna misstänkt för grovt vapenbrott.

Utöver SMR och NSF innehas en viktig roll i vit makt-miljön fortfarande av den svenska grenen av det internationella propagandanätverket Blood & Honour (B&H). Deras verksamhet är främst inriktad på distribution och försäljning av vit makt-musik och annan propaganda. I B&H:s regi arrangeras också regelbundet vit makt-konserter. Till de större evenemangen under det gångna året hörde konserten i Alvesta den 20 april – Adolf Hitlers födelsedag. Under hösten 2003 genomfördes ett tillslag mot en av centralfigurerna inom B&H som misstänks för hets mot folkgrupp. Förundersökning pågår i ärendet.

Det finns goda skäl för Säpo att prioritera beivrandet av vit maktpropagandan, inte minst för att den är en viktig inkomstkälla som bidrar till att finansiera organisationernas verksamhet. Liksom tidigare år har Säpo i detta avseende under 2003 bedrivit ett nära samarbete med Justitiekanslern, Ekobrottsmyndigheten och polismyndigheterna. Säpo är Sveriges expertmyndighet vad gäller inhemsk extremism och strävar efter att som sådan bistå andra rättsvårdande myndigheter med kunskap på området.

Det bedrivs också en kontinuerlig samverkan mellan författningsskyddet och internationella säkerhetstjänster, i synnerhet i ärenden som rör högerextrem propaganda och annan gränsöverskridande verksamhet.

Ett viktigt inslag i författningsskyddets verksamhet är att ta fram underlag till hotbildsbedömningar inför särskilda händelser med

koppling till extremistmiljöerna. Vit makt-miljöns ökade synlighet under året har föranlett en ökad anti-fascistisk mobilisering inom den autonoma miljön. Motdemonstrationer har vid dessa tillfällen varit legio och antalet konfrontationer mellan de båda miljöerna har ökat kraftigt jämfört med tidigare år. Vapen och tillhyggen av olika slag har varit vanligt förekommande i båda läger.

Den händelse som under 2003 tilldragit sig i särklass störst uppmärksamhet är den s.k. Salem-manifestationen som detta år ägde rum lördagen den 6 december. Drivande bakom arrangemanget i Salem är den grupp som i vanliga fall arbetar med den högerextrema webbplatsen Info 14, men under 2003 var samtliga organisationer i vit makt-miljön involverade i förberedelserna. Manifestationen arrangerades för fjärde året i rad och samlar varje år ett mycket stort antal vit makt-anhängare. Inför årets Salem-manifestation fanns en påtaglig risk för våldsamma sammandrabbningar mellan vit makt-anhängare och personer ur den autonoma miljön. Säpo hade ett intensivt samarbete med Stockholms polismyndighet inför och under händelserna i Salem. Liksom tidigare år lyckades poliskommenderingen på plats hålla isär de bägge lägren och därmed undvika våldsamma sammandrabbningar.

En aktör som vanligen inte räknas till vit makt-miljön, men som under de två senaste åren varit mycket engagerad i arbetet inför Salem-manifestationen är Nationaldemokraterna (ND). Under hela 2003 har Säpo kunnat konstatera ett ökat samröre mellan ND och de traditionella vit makt-organisationerna. Flera av partiets offentliga sammankomster har under året attraherat deltagare från vit maktmiljön. Omvänt har också ND-medlemmar bevistat ett antal av vit makt-miljöns arrangemang. I samband med ND:s offentliga sammankomster har det varit regel med anti-fascistiska motdemonstrationer. Konfrontationer mellan ND-medlemmar – i synnerhet partiets ungdomsförbund NDU – och personer ur den autonoma miljön har förekommit vid flera tillfällen. En av incidenterna med våldsam utgång var NDU:s aktion mot Pride-paraden i Stockholm i augusti, då en homosexuell man misshandlades svårt. Fyra personer i NDU har senare anhållits misstänkta för misshandeln. Förundersökning pågår i ärendet.

Den autonoma miljön

Säpo har under 2003 bedrivit en fortsatt uppföljning av autonoma och vänsterideologiska grupperingar som i sin politiska kamp visat

sig beredda att tillgripa våld. Mot bakgrund av den autonoma miljöns nedsatta mobiliseringsförmåga under året har arbetet dock tagit mindre resurser i anspråk än tidigare år.

Den autonoma miljön består av ett antal löst sammansatta grupper och nätverk. Till de mer framträdande grupperna hör fortfarande Anti-fascistisk Aktion (AFA), även om AFA de senaste åren allt oftare blivit föremål för kritik från andra autonoma aktivister.

Fokus inom den svenska autonoma miljön har under 2003 legat på anti-fascistisk mobilisering, i första hand i form av motdemonstrationer och olika protestaktioner riktade mot vit makt-miljöns offentliga arrangemang. I konfrontationer med vit makt-anhängare är de autonoma aktivisterna dokumenterat våldsbenägna. Däremot har intresset för internationella toppmöten minskat betydligt i den svenska autonoma miljön och tycks idag nästan obefintligt. Bland globaliseringsmotståndarna har också utvecklingen gått mot en allt större tonvikt på icke-våldsaktioner.

En stor del av den autonoma miljön var under våren 2003 engagerad i protesterna mot kriget i Irak. I samband med de stora demonstrationerna förekom viss skadegörelse och mindre oroligheter, men i huvudsak förblev protesterna av icke-vålds karaktär.

En av de händelser med koppling till den autonoma miljön som fått mest uppmärksamhet i media under 2003 är den s.k. gatufesten som Reclaim the Streets arrangerade på Stureplan i Stockholm den 1 maj. Arrangemanget urartade i omfattande skadegörelse och upplopp. En mycket stor andel av dem som greps på Stureplan var unga personer som troligen inte haft tidigare kontakt med den autonoma miljön. Erfarenheten visar också att majoriteten av de personer som dras till den här typen av evenemang inte nödvändigtvis deltar i andra aktioner i den autonoma miljöns regi. Liknande gatufester har arrangerats vid ett flertal tillfällen runt om i landet, ingen av dessa har emellertid urartat som vid Stureplan. Mycket av diskussionen i media efter uppploppen vid Stureplan har kommit att handla om huruvida gatufesterna kan betraktas som politiska aktioner. I den mån de involverar politiskt motiverade aktörer ur extremistmiljöerna faller gatufesterna inom Säpos mandat.

Reclaim the citys manifestation den 1 maj 2003 i Stockholm.

Foto: Peppe Arninge/Scanpix

Säkerhetsskydd

Säkerhetsskyddet svarar för Säpos uppgifter enligt säkerhetsskyddslagen (1996:627) och säkerhetsskyddsförordningen (1996:633). Genom kontroll, rådgivning och upplysningar till myndigheter och företag medverkar säkerhetsskyddet till att skapa och vidmakthålla ett med hänsyn till verksamhetens art tillfredsställande skydd. Efter framställan genomförs också registerkontroll. Inom verksamhetsgrenen hanteras även frågor med koppling till IT-miljö och teknisk sårbarhet. Till säkerhetsskyddet hör vidare personskyddsverksamheten som omfattar bevaknings- och säkerhetsarbete avseende den centrala statsledningen, kungafamiljen och utländska diplomater, men också i samband med statsbesök eller liknande händelser samt annat personskydd i den utsträckning som beslutas.

I rådgivnings- och kontrollverksamheten har Säpo att beskriva hot och risker som uppstår inte minst vid det alltmer ökade teknikberoendet. Samtidigt åligger det Säpo att följa utvecklingen som kan förorsaka sårbarhet i samhället. Under året har därför speciell vikt lagts på informationssäkerhet och teknisk sårbarhet.

Rådgivnings- och kontrollverksamheten har under det gångna året i ännu större utsträckning kunnat konstatera att de största svagheterna hos myndigheter idag är IT-relaterade. Det är ganska vanligt att infrastrukturviktig information finns tillgänglig på myndigheters och företagens webbplatser. Ibland tas alldeles för stora risker genom att viktig information som finns i databaser hos myndigheterna blir åtkomliga via Internet. Den enkla åtkomsten av information gör det lättare för en potentiell angripare. Säpo fortsätter i sitt arbete med att göra myndigheterna medvetna om problematiken.

Under det gångna året har flera viktiga satsningar påbörjats i förnyelse och effektivisering av Säpos rådgivningsverksamhet. Säkerhetsskyddsinformation som ges av Säpo behövs och fyller en viktig roll i skyddet av svenska intressen. Genom samverkan med andra länders säkerhetstjänster har Säpo en unik möjlighet att förmedla

hotbilder som ofta ger myndigheter och företag nya ingångsvärden vid bedömning av hot och risker mot den egna verksamheten.

Teknisk sårbarhet

Medvetandet om avlyssningsrisken av fast- och mobiltelefoni hos ansvariga och övriga användare, samt om intrång i telefonväxlar är lågt. Säpo har fått kännedom om oroande många exempel på missbruk av telefonväxlar. Detta oaktat den information som Säpo tillsammans med ÖCB, nuvarande Krisberedskapsmyndigheten, sände ut till samtliga myndigheter, landsting och kommuner år 2002.

Säpos tekniska sårbarhetsgrupp har till uppgift att sammanföra myndighetens kompetens på olika teknikområden och belysa sårbarheter som tekniska produkter kan medföra.

Säpo har under 2003 uppmärksammat att ett stort antal aktörer fortsätter visa ökat intresse och förmåga att genomföra olika typer av IT-relaterade angrepp. De flesta aktörer använder oftast IT som arbetsredskap för t.ex. kommunikation, koordinering, informationsinhämtning, informationsspridning, intrång och informationsstöld.

Inom samma område leder roteln en extern arbetsgrupp bestående av samverkande myndigheter och svenskt näringsliv med målsättningen att informera varandra om särskilda kunskaper inom respektive teknikområde, allt i syfte att föra ut informationen i samhället.

Avlyssningsskandalen i EU:s ministerråd i Bryssel i början av 2003 gjorde oss påminda om att buggning och avlyssning fortfarande är reella hot.

Traditionellt säkerhetsskyddsarbete

Det traditionella säkerhetsskyddsarbetet, som innefattar tillträdesbegränsning, informationssäkerhet, säkerhetsprövning, utbildning och kontroll, har ingalunda blivit inaktuellt på grund av utvecklingen inom IT och andra teknikområden. Det är fortfarande mycket viktigt att Säpo i sitt tillsynsansvar får myndigheter att förstå vikten av att se helheten i säkerhetsskyddsarbetet.

De kontroller/omkontroller och rådgivningar som genomförts under året påvisar samma brister som tidigare år, dvs. att myndigheterna har stora svårigheter att identifiera vad som är skyddsvärt med hänsyn till rikets säkerhet samt till skydd mot terrorism och

utifrån detta åstadkomma en säkerhetsanalys. Stor kraft läggs nu ner från Säpos sida att få en ändring till stånd genom information och utbildning.

Information och utbildning (säkerhetsskyddsrådgivning) genom Säpos medverkan har delgivits 7 746 personer i samband med kontroller, på myndigheters egen begäran eller i andra liknande sammanhang.

Två säkerhetsskyddschefskurser har anordnats. Kurserna har riktat sig till säkerhetsskyddschefer och säkerhetsskyddshandläggare vid civila myndigheter och har omfattat fem kursdagar vid varje tillfälle. Den personal som deltagit representerar cirka 50 myndigheter.

Även i år har Säpo avhållit ett seminarium tillsammans med samverkande myndigheter och svenskt näringsliv där informations- och kommunikationsproblematiken belysts ur ett sårbarhetsperspektiv och vikten av samarbete mellan myndigheter och näringslivet.

Mordet på utrikesminister Anna Lindh fick till följd att ytterligare resurser satsats på rådgivning avseende förbättringar av säkerhetsskyddet för den centrala statsledningen.

Registerkontroll som är en del av den säkerhetsprövning som ska göras innan en person genom anställning eller på något annat sätt deltar i verksamhet som har betydelse för rikets säkerhet eller anlitas för uppgifter som är viktiga för skyddet mot terrorism. Under året har 60 214 personer varit föremål för registerkontroll. Det är Registernämnden som beslutar om att lämna ut uppgifter inom ramen för registerkontrollverksamheten. Registernämnden har under året beslutat att uppgifter ur Säpos register skulle lämnas ut om 14 personer. Säpo svarar för nämndens kanslifunktion och handlägger de uppgifter i registerkontrollverksamheten som Säpo ansvarar för enligt bestämmelserna i säkerhetsskyddslagstiftningen.

Säkerhetsprövningen, som bland annat innefattar sedvanligt rekryteringsarbete, utgör ett viktigt instrument när det gäller att anställa lojala och pålitliga medarbetare. För att påvisa vikten av säkerhetsprövning har Säpo arrangerat två halvdagsseminarier i ämnet.

Personskyddsverksamheten

Personskyddsverksamheten hos Säpo omfattar bevaknings- och säkerhetsarbete som avser den centrala statsledningen, kungafamiljen och utländsk diplomatisk personal, eller som har samband med statsbesök och liknande händelser. Det hör till sakens natur att

denna typ av verksamhet kan variera mycket beroende på hotbild och behov av skyddsinsatser.

Mordet på utrikesminister Anna Lindh innebar direkt att arbetsbelastningen på personskyddsroteln ökade dramatiskt. Det var framförallt i form av ett stort antal temporära skyddsinsatser, rådgivning, information angående hotbild, andra kompletterande säkerhetsåtgärder och samordning mellan samtliga berörda parter. I slutet av året hade verksamheten stabiliserats men det bedöms fortfarande, inför nästkommande verksamhetsår, att antalet skyddsinsatser kommer att ligga kvar på en högre nivå än tidigare.

Terrorattackerna i USA hösten 2001 och de därpå följande väpnade konflikterna har medfört att skyddsinsatserna för personer inom Säpos ansvarsområde har legat kvar på en hög nivå under hela år 2003. Skyddspersonernas aktiviteter, nationellt och internationellt, har varit omfattande vilket har inverkat på skyddsinsatsernas utformning.

Förutom ett permanent skyddsbehov inom den centrala statsledningen och kungafamiljen samt för viss diplomatisk personal har personskydd fått sättas in temporärt vid ungefär hundra tillfällen, till övervägande del i samband med statsbesök och liknande händelser.

Foto: Björn Larsson Ask
Vd/Scanpix

Övrigt

Den 1 juli 2003 trädde en ny lag (2003:148) om straff för terroristbrott i kraft. För terroristbrott döms den som begår vissa uppräknade brott, om gärningen allvarligt kan skada en stat eller en mellanstatlig organisation och avsikten med gärningen är att

1. injaga allvarlig fruktan hos en befolkning eller en befolkningsgrupp,

2. otillbörligen tvinga offentliga organ eller en mellanstatlig organisation att vidta eller att avstå från att vidta en åtgärd, eller

3. allvarligt destabilisera eller förstöra grundläggande politiska, konstitutionella, ekonomiska eller sociala strukturer i en stat eller i en mellanstatlig organisation.

Lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder trädde i kraft den 1 januari 2004. Samma dag trädde också en förordning (2003:1178) om överlämnande till Sverige enligt en europeisk arresteringsorder samt en ny lag (2003:1174) om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar i kraft.

Riksdagen har vidare beslutat att det ska införas ett system med offentliga ombud i ärenden om hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning. Det offentliga ombudet ska ha till uppgift att bevaka enskildas integritetsintressen. Lagändringarna träder i kraft den 1 oktober 2004. Samtidigt blir det möjligt att använda hemlig teleavlyssning även i fall där minimistraffet inte uppgår till fängelse i två år, men det enskilda brottets straffvärde kan antas överstiga detta. Hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning ska få ske även av teleadresser som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kontaktar, och ska också få omfatta redan befordrade meddelanden.

Genom beslut den 20 december 2001 tillsatte regeringen en särskild utredare för att kartlägga och analysera myndigheternas och de övriga offentliga organens samlade beredskap och förmåga att förhindra, bekämpa och övrigt hantera omfattande terroristattentat

och andra likartade extraordinära händelser i Sverige. Utredningen, som antog namnet 11 september-utredningen, överlämnade i mars 2003 betänkandet *Vår beredskap efter den 11 september* (SOU 2003: 32) till justitieministern. I betänkandet föreslog utredningen bl.a. att Säkerhetspolisen skiljs från Rikspolisstyrelsen och ombildas till en icke-polisiär civil säkerhetstjänst direkt under regeringen. Om detta förslag godtas, föreslog utredningen att det även görs en översyn med sikte att bl.a. hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning ska kunna ske i preventivt syfte. Utredningen lämnade också förslag som berörde Försvarsmaktens medverkan vid bekämpning av terroristangrepp.

Betänkandet remissbehandlades under sommaren 2003 och bereds nu inom Regeringskansliet. Säkerhetspolisen anförde i sitt remissvar att den såg verksamhetsmässiga fördelar med förslaget om en icke-polisiär säkerhetstjänst, men att frågan borde bli föremål för fortsatt utredning. Det väsentligaste är enligt Säkerhetspolisens emellertid att det sker en renodling av säkerhetstjänstens uppdrag, att ansvarsförhållandena blir tydliga samt att säkerhetstjänsten får ändamålsenliga verktyg för sitt uppdrag och ett regelverk som är anpassat för verksamheten. Om inte säkerhetstjänsten i närtid skiljs från Polisen, bör det övervägas om inte Säkerhetspolisen kan befrias från den absoluta rapporteringsplikten. En översyn med sikte på att hemlig teleavlyssning och vissa andra metoder för inhämtning av underrättelser ska kunna ske i preventivt syfte, bör enligt Säkerhetspolisen ske oavsett om säkerhetstjänsten ska skiljas från Polisen eller inte.

I augusti 2003 lämnade Beredningen för rättsväsendets utveckling betänkandet *Ökad effektivitet och rättssäkerhet i brottsbekämpningen* (SOU 2003:74). I betänkandet lämnades bl.a. förslag om lagreglering av vissa polisiära arbetsmetoder som hittills använts utan uttryckligt lagstöd; handmanövrerade kameror, dolda kroppsmikrofoner, utrustning för positionsbestämning, vissa provokativa åtgärder samt kontrollerad leverans. Utredningen lade också fram förslag om vissa nya arbetsmetoder för Polisen, bl.a. möjlighet att använda skyddsidentitet, att skydda informatörers identitet och att i vissa fall kunna underlåta att lämna underrättelse om husrannsakan. Utredningen förslog även en rätt för Polisen att i vissa spaningssituationer bryta mot trafikföreskrifter. Betänkandet är när detta skrivs föremål för remissbehandling.

I betänkandet *Förstärkt granskning av polis och åklagare* (SOU 2003:41) föreslogs att Rikspolisstyrelsens styrelse ska anförtros ansvaret för tillsynen över Säkerhetspolisens verksamhet. I sitt remissyttrande menade Säkerhetspolisen att det finns anledning att ifrågasätta om den tillsyn som Rikspolisstyrelsen respektive dess styrelse kommer att utöva är tillräcklig för att säkerställa medborgarnas krav på demokratisk insyn och kontroll i myndighetens verksamhet. Säkerhetspolisen ansåg att det istället kan övervägas om Registernämndens tillsyn över Säkerhetspolisens verksamhet kan utökas.

Regeringen tillsatte den 23 oktober 2003 en särskild utredare för att kartlägga och analysera regelverket och rutinerna för personskyddet för den centrala statsledningen, och då särskilt statsråden. Utredaren ska även undersöka hur systemet för personskydd har tillämpats i anslutning till mordet på utrikesminister Anna Lindh. Utredaren ska peka på behov av, och lämna förslag till, förändringar av systemet och i förekommande fall även förslag till författningsändringar. Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2004.

Beredningen för rättsväsendets utveckling fick den 20 november 2003 tilläggsdirektiv, som bl.a. innefattar att göra en översyn att det regelverk som styr de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att få tillgång till innehållet i och uppgifter om elektronisk kommunikation. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2005.

Här finns SÄPO

Huvudkontor

STOCKHOLM tel: 08 - 401 90 00
fax: 08 - 401 48 85
e-post: sakerhetspolisen@sakerhetspolisen.se
webbadress: www.sakerhetspolisen.se

Lokal organisation

N - *SEKTION NORRLAND*

LULEÅ	tel: 0920 - 29 50 00
Sundsvall	tel: 060 - 18 00 00
Umeå	tel: 090 - 15 20 00
Östersund	tel: 063 - 15 25 00

ÖM - *SEKTION ÖVRE MELLERSTA*

UPPSALA	tel: 018 - 16 85 00
Falun	tel: 023 - 460 00
Gävle	tel: 026 - 65 50 00
Visby	tel: 0498 - 29 35 00
Västerås	tel: 021 - 15 20 00

NM - *SEKTION NEDRE MELLERSTA*

ÖREBRO	tel: 019 - 15 60 00
Eskilstuna	tel: 016 - 16 20 00
Norrköping	tel: 011 - 21 60 00
Karlstad	tel: 054 - 14 50 00

V - *SEKTION VÄST*

GÖTEBORG	tel: 031 - 739 20 00
Halmstad	tel: 035 - 17 10 00
Jönköping	tel: 036 - 30 90 00

S - *SEKTION SYD*

MALMÖ	tel: 040 - 20 10 00
Kalmar	tel: 0480 - 45 60 00
Karlskrona	tel: 0455 - 36 22 00
Växjö	tel: 0470 - 74 30 00

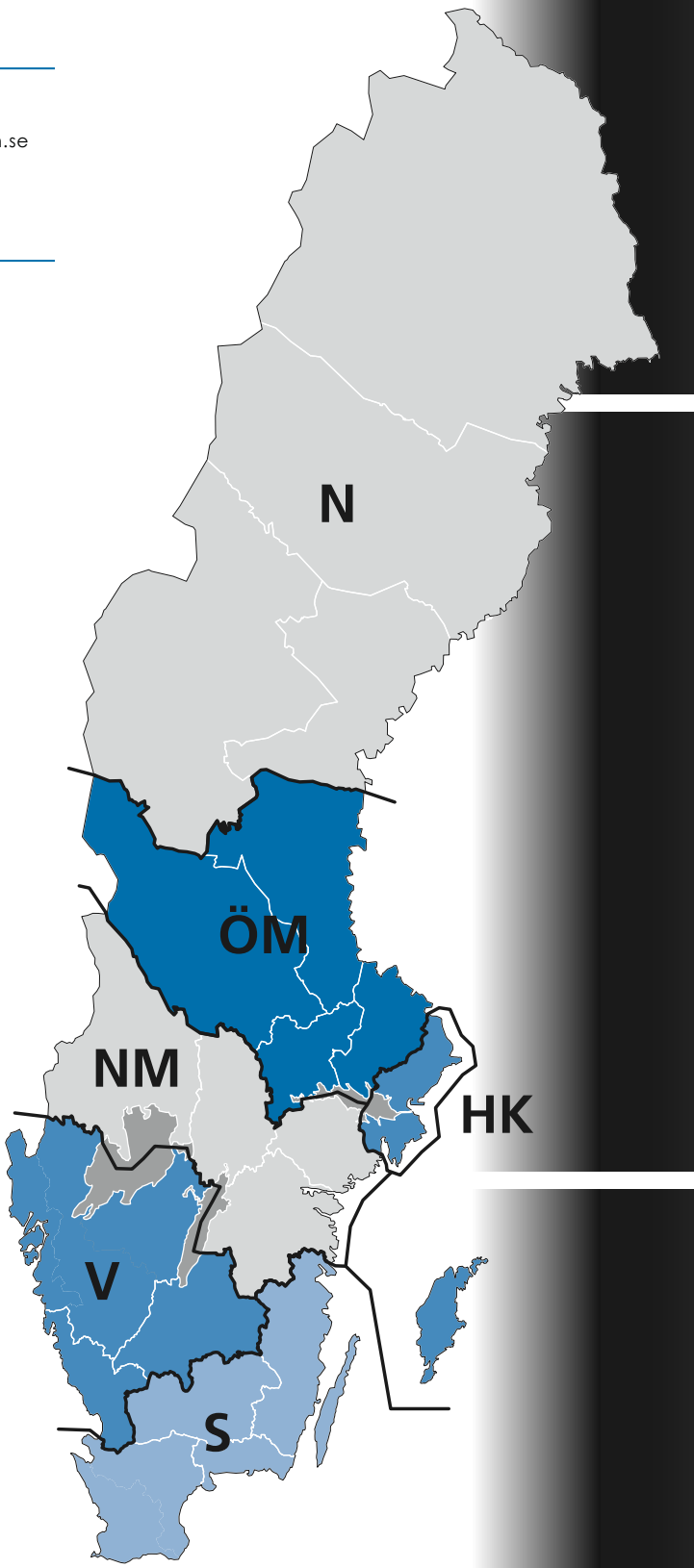

Säkerhetspolisen

Box 8304 / 104 20 STOCKHOLM